

dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, dipl. krim.,
Visoka policijska škola u Zagrebu

Praktični aspekti korištenja upitnika u obradi terena kod ubojstva

Jedan od važnih i prioriternih strateških pravaca svakog kriminalističkog istraživanja ubojstva je obrada terena. Po identificiranju mjesta počinjenja ubojstva i prikupljanju osnovnih informacija izradit će se plan obrade terena. Da li će se obrada terena provoditi samo na jednoj ili na više lokacija ovisi o više čimbenika (npr. kretanju žrtve i počinitelja ante delictum, kretanju počinitelja post delictum, mjestu pronalaska sredstva izvršenja i sl.). Jedan od ciljeva uže i šire obrade terena samog mjesta ubojstva je pronalaženje građana koji policijskim službenicima mogu dati korisne informacije o počinjenom ubojstvu odnosno o počinitelju, žrtvi, dinamici samog događaja kao i o drugim kriminalističko i pravno relevantnim činjenicama. Prije započinjanja obrade terena, osim izrade plana obrade terena, voditelj kriminalističkog istraživanja sa voditeljem obrade terena sastavit će upitnik koji će policijski službenici koristiti tijekom obrade terena. Iako je upitnik odavno poznata metoda on se u praksi koristi vrlo rijetko, gotovo nikada. Praktična iskustva obrade terena ubojstva, bez korištenja upitnika, pokazala su kako vrlo često dolazi do velikog i nepotrebnog gubitka vremena, resursa, ponavljanja istih radnji i nenadoknadivih propusta. Najveći propusti očituju se kroz izostanak postavljanja relevantnih pitanja građanima što u konačnici rezultira gubitkom vrlo vrijednih informacija. Dobrim organizacijskim sposobnostima voditelja obrade terena i sastavljanjem upitnika takvi nedostaci se relativno jednostavno mogu izbjeći. Stoga bi se upitnik kao jedna od metoda kriminalistike svakako trebao koristiti u svim obradama terena. U radu će biti prikazano praktično iskustvo korištenja upitnika u obradi terena ubojstva kako bi se ukazalo na prednosti takvog načina rada, ali i na nedostatke koji se pojavljuju ukoliko se upitnik ne koristi.

Ključne riječi: obrada terena, upitnik, ubojstvo.

Uvod

Upitnikom se prikupljaju obavijesti od građana za vrijeme provođenja obrade terena koja je sastavni dio gotovo svakog kriminalističkog istraživanja. Svako kriminalističko istraživanje zahtjeva planiranje i voditelja. Planiranje je vrlo dinamična kategorija, podložna promjenama obzirom da se zasniva na prikupljenim informacijama i činjenicama. Proces planiranja kriminalističkog istraživanja dijeli se na stratešku i operativnu razinu. Stratešku razinu čini više različitih strateških pravaca koji predstavljaju cjelinu radnji koje policijski službenici poduzimaju unutar svakog strateškog pravca. Razrada i detaljiziranje pojedinih strateških odluka unutar svakog strateškog pravca provodi se kroz operativno planiranje. Svi strateški pravci međusobno su povezane cjeline i ovise o prikupljenim informacijama i činjenicama kroz radnje koje su poduzete u pojedinim strateškim pravcima.

Jedan od važnih i prioritarnih strateških pravaca kriminalističkog istraživanja kaznenog djela ubojstva je obrada terena. Po identificiranju mjesta počinjenja ubojstva i prikupljanju osnovnih informacija izradit će se plan obrade terena i odrediti voditelj.

Da li će se obrada terena provoditi samo na jednoj ili na više lokacija ovisi o više čimbenika (npr. kretanju žrtve i počinitelja *ante delictum*, kretanju počinitelja *post delictum*, mjestu pronalaska sredstva izvršenja i sl.).

Cilj uže i šire obrade terena mjesta ubojstva je pronalaženje građana koji policijskim službenicima mogu dati korisne obavijesti o počinjenom ubojstvu odnosno o počinitelju, žrtvi, dinamici samog događaja kao i o drugim kriminalističko i pravno relevantnim činjenicama. Stoga, prije započinjanja obrade terena voditelj kriminalističkog istraživanja zajedno sa voditeljem obrade terena mora sastaviti upitnik koji će policijski službenici koristiti za prikupljanje obavijesti od građana.

Iako je upitnik odavno poznata metoda u praksi se gotovo i ne koristi. Praktična iskustva obrade terena ubojstva pokazala su kako ne korištenje upitnika ima za posljedicu niz propusta koji su u kasnijim fazama kriminalističkog istraživanja nenadoknadivi. S druge strane, kroz praksu pokazalo se da je korištenje upitnika od iznimne važnosti. Naime, korištenjem upitnika prikupljaju se puno kvalitetnije obavijesti, a ujedno se izbjegava višestruko inkomodiranje istih građana, dolazi do značajne uštede vremena koje je vrlo dragocjeno u ovoj početnoj fazi kriminalističkog istraživanja. S obzirom na važnost upitnika u obradi terena u radu biti će prikazan praktični aspekt korištenja upitnika kako bi se ukazalo na prednosti takvog načina rada, ali i na nedostatke koji se pojavljuju u slučajevima njegovog ne korištenja.

1. Pojedina normativna i kriminalistička određenja prikupljanja obavijesti od građana

Policijski službenici kod postojanja osnova sumnje da je počinjeno kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti temeljem čl. 207. st. 1. t. 3. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, broj: 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14) imaju pravo i dužnost prikupiti sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog postupka. Nadalje, temeljem čl. 207. st. 3. Zakona o kaznenom postupku policijski službenici obvezni su sastaviti službenu zabilješku o činjenicama i okolnostima koje su saznali tijekom provođenja izvida, a koje su relevantne za kasniji kazneni progon i postupak.

Jedna od policijskih ovlasti je i prikupljanje, procjena, pohrana, obrada i korištenje podataka. Tako je u čl. 36. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine, broj: 76/09, 92/14) propisano da policijski službenici u slučajevima u kojima postoje osnove sumnje na počinjenje kaznenog djela mogu prikupljati obavijesti od građana za koje je vjerojatno da imaju saznanja o okolnostima vezanim uz počinjeno kazneno djelo. Nadalje, i u čl. 40. Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika navedeno je da policijski službenik može prikupljati podatke od građana. U čl. 36. st. 2. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima propisana su mjesta na kojima se mogu prikupljati obavijesti od građana među kojima je dom građana, ali uz prethodni njihov pristanak. Nadalje, u čl. 39. Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika (Narodne novine, urednički pročišćeni tekst, broj: 89/10, 76/15) propisano je prigodno prikupljanje podataka, a ono se odnosi na prikupljanje podataka o počiniteljima kaznenih djela, prikrivačima, pomagačima, poticateljima te osobama za kojima se traga te prikupljanje drugih podataka koji se odnose na počinjena kaznena djela koja se progone po službenoj dužnosti.

Jedna od primarnih zadaća policijskih službenika nakon počinjenog ubojstva je identificiranje eventualnih svjedoka kaznenog djela, ali i svjedoka koji mogu dati korisne obavijesti primjerice o kretanju počinitelja i žrtve ili o drugim svjedocima. Ta radnja najčešće podrazumijeva prikupljanje obavijesti od građana na njihovim adresama stanovanja.

Gotovo u svim slučajevima, policijski službenik se tada prvi puta susreće sa pojedinim građaninom od kojeg se prikupljaju obavijesti. Uspješnost prikupljanja obavijesti od građana, ali i kvaliteta prikupljenih obavijesti jednim dijelom uvelike ovisi i o samom policijskom službeniku. Naime, svi građani nisu previše suradljivi, a njihova nesuradnja može biti posljedica različitih uzroka primjerice straha ili činjenice da policijski službenik dolazi u njihov dom bez prethodne najave. Stoga je vrlo važna uspostava početnog kontakta sa građanima. Međutim, policijski službenici moraju biti spremni i na situacije u kojima, i uz sav njihov trud, ipak neće uspjeti prikupiti željene obavijesti. Takva nesuradnja

građana je njihovo pravo koje je potrebno poštovati.

U prikupljanju obavijesti od građana vrlo je važna vremenska komponenta. Važnost vremenske komponente vezuje se i uz kognitivne procese odnosno pažnju, percepciju, pamćenje i zaboravljanje. Stoga se prikupljanje obavijesti od građana tijekom obrade terena ubraja u radnje koje se trebaju napraviti što prije.

Pavliček (2013,49) navodi kako proces zaboravljanja ima značajan utjecaj na količinu i kvalitetu iskazivanja. Zaboravljanje je prvih nekoliko sati brže, a potom se tempo zaboravljanja smanjuje.

Treba napomenuti da postoje brojni čimbenici koji utječu na percepciju koji u konačnici svaki za sebe ili u kombinaciji s drugim čimbenicima mogu imati utjecaj na način interpretacije percipiranih događaja. Osim kognitivnih procesa i utjecaja različitih čimbenika značajnu ulogu ima i kvaliteta provođenja intervjua.

Tako, Pavliček (2009, 198) navodi kako je vrlo bitna i kvaliteta provođenja intervjua u svrhu prikupljanja obavijesti od svjedoka jer ona utječe na kvalitetu svjedočenja. Pogreške mogu dovesti do nepotpunih, netočnih i iskrivljenih podataka o događaju. Isto tako Pavliček (2015,68) navodi kako protek vremena od počinjenog kaznenog djela ne ide u prilog kriminalistima jer se počinitelj udaljava sa mjesta događaja, dolazi do izmjene, kontaminacije i potpunog uništenja tragova, a i sjećanja svjedoka blijede.

Obavijesti se od građana tijekom obrade terena mogu se prikupljati na dva osnovna načina. Prvi, kvalitetniji način je prikupljanje obavijesti uz pomoć upitnika i drugi način je prikupljanje obavijesti tako da policijski službenik tijekom obavljanja razgovora sadržaj bilježi u blok u obliku natuknica. Na obadva načina policijski službenik obavlja preliminarni kriminalistički intervju sa građaninom.

Pavliček (2013,80 i 81) navodi kako takvo prikupljanje obavijesti ima specifičnu strukturu te se u određenoj mjeri razlikuje od klasičnog stupnjevitog kriminalističkog intervjua. Takve obavijesti prikupljaju se na terenu, u stambenom prostoru, radnom mjestu, javnim površinama i u pravilu su kraćeg trajanja, najviše do sat vremena.

Ukoliko policijski službenik sadržaj razgovora bilježi u svoj blok tada najčešće govorimo o kriminalističkom intervju koji najčešće ima karakteristike polustrukturiranog kriminalističkog intervjua. Za razliku od toga, upitnik ima izgled formulara i skoro je u potpunosti strukturiranog oblika. Modly i sur. (2008,891) navode da je upitnik jedna od metoda u postupku intervjuiranja te da sadrži niz formuliranih pitanja u pisanom obliku.

Upitnik sadrži opća i specifična pitanja. Općim pitanjima prikupljaju se podatci koji su sastavni dio svakog kriminalističkog istraživanja primjerice ime i prezime građana, kontakt broj telefona dok se specifičnim pitanjima prikupljaju podatci vezani uz određeno ubojstvo.

2. Radnje koje prethode sastavljanju upitnika

Kako bi se sastavio kvalitetan upitnik za prikupljanje obavijesti od građana vrlo je važno da prethodno poduzete mjere i radnje budu u skladu sa načelima kriminalistike.

Naime, u praksi često smo svjedoci vrlo kaotičnog stanja na mjestu počinjenja ubojstva. Prvenstveno se to odnosi na činjenicu da se ne zna tko rukovodi pojedinim radnjama, koje su radnje uopće do sada poduzete i tko ih je poduzeo. Jedan od razloga je loša organizacija, velika koncentracija policijskih službenika na malom području gdje svi misle i očekuju da su pojedine radnje već poduzete ili da će ih poduzeti netko drugi.

Stoga nakon počinjenog ubojstva potrebno je zastati, odrediti voditelja kriminalističkog istraživanja i postupanje prepustiti kriminalistima sa iskustvom u radu na krvnim deliktima. Nakon što voditelji kriminalističkog istraživanja prikupi prve informacije potrebno je odrediti voditelja obrade terena. Kako bi obrada terena bila što uspješnija dobro je da i voditelj obrade terena posjeti mjesto događaja kako bi dobio predodžbu o stvarnom mjestu ubojstva. Primjerice, predodžbu o položaju i rasporedu ulica, raskrižja, gustoći naseljenosti, postojanju poslovnih objekata, stambenih zgrada i obiteljskih kuća.

S obzirom na tehnička dostignuća korisno je da voditelj obrade terena ispiše satelitsku kartu užeg i šireg područja mjesta počinjenja ubojstva što će mu značajno pomoći u organizaciji i podjeli zadaća vezanih uz prikupljanje obavijesti od građana. Uz dotada prikupljena saznanja, sve te radnje voditelja kriminalističkog istraživanja i voditelja obrade terena vrlo su važne za sastavljanje upitnika, ali i određivanje veličine područja na kojem će se prikupljati obavijesti od građana. Ovisno o prikupljenim obavijestima od građana područje obrade terena odnosno područje daljnjeg prikupljanja obavijesti može se proširivati, ali i sužavati.

Uvijek treba imati na umu da postoje velike razlike u ubojstvima koja su počinjena na nekom urbanom ili ruralnom području kao i razlike u tome da li se obrada terena provodi na jednom području ili je potrebno obuhvatiti više područja koja su prostorno udaljena. Naravno da je puno zahtjevnije prikupljati obavijesti od građana kada je ubojstvo počinjeno na nekom urbanom, gusto naseljenom području jer prvenstveno takva obrada terena obuhvaća i veći broj građana, ali i policijskih službenika koji su u to uključeni. Sve te činjenice neposredno se reflektiraju na planiranje obrade terena kao i na sastavljanje i korištenje upitnika, ali i na veću potrebu ljudskih i tehničkih resursa.

Da bi se uopće započelo sa korištenjem upitnika mora se formirati tim za provođenje te zadaće. U praksi najčešće dolazi do deficita ljudskih potencijala koji imaju više iskustva i koji su specijalizirani za kriminalistička istraživanja ubojstava pa se vrlo često angažiraju policijski službenici iz drugih ustrojstvenih jedinica. Kao jedan od problema pokazala se česta nezainteresiranost,

nemotiviranost, otpor pa čak i povrijeđenost tih policijskih službenika jer smatraju da su određeni za zadaću koju su oni „prerasli“ u profesionalnom smislu i koja iziskuje veliku angažiranost, a ne rezultira korisnim saznanjima za kriminalističko istraživanje. Međutim, vrlo često, pogotovo kada se radi o dobro pripremljenim i organiziranim ubojstvima počinjenim od strane jednog ili više nepoznatih počinitelja policijski službenici dolaze do vrlo malo ili nimalo materijalnih tragova pa kvalitetno prikupljanje podataka od građana tijekom obrade terena još više dobiva na važnosti. Takvi stavovi policijskih službenika dodatan su razlog za korištenje upitnika tijekom obrade terena.

Broj policijskih službenika i veličina timova policijskih službenika ovisi o broju lokacija na kojima će se provoditi obrada terena, o načinu počinjenja ubojstva, ali i veličini područja koje će biti obuhvaćeno obradom terena. Podrazumijeva se da će voditelj kriminalističkog istraživanja zajedno sa voditeljem obrade terena, tada, za svaku lokaciju izraditi upitnik koji je prilagođen konkretnoj lokaciji. Primjerice, razlikovat će se upitnik sastavljen za prikupljanje obavijesti od građana u užoj zoni počinjenja ubojstva i zoni zapaljenja osobnog automobila koji su koristili počinitelji.

Nažalost, dosadašnje praktično iskustvo u obradi terena pokazalo je kako policijski službenici ne koriste upitnik. Gotovo uvijek se prikupljanju obavijesti od građana pristupa *ad hoc*, bez puno prethodnog razmišljanja, sačinjavanja plana i upitnika.

3. Sastavljanje upitnika

Za sastavljanje upitnika od presudne su važnosti prikupljena saznanja i tragovi na mjestu događaja. Isto tako vrlo su važne okolnosti počinjenja ubojstva. Prije samog sastavljanja upitnika potrebno je da voditelj kriminalističkog istraživanja postavi sebi pitanje: „Što se to želi saznati od građana?“. Prvenstveno su to saznanja o okolnostima počinjenja kaznenog djela, podatci o mogućim svjedocima, o počinitelju i žrtvi te kretanju žrtve i počinitelja.

Iako je upitnik djelomično standardiziran na način da se pojedina opća pitanja mogu koristiti za sva počinjena ubojstva ipak ona ključna pitanja trebaju biti prilagođena svakom pojedinom slučaju. Primjerice, upitnik sastavljen za ubojstvo koje je počinio počinitelj koji je na žrtvu pucao iz osobnog automobila razlikovat će se od upitnika koji će se koristiti za prikupljanje obavijesti o ubojstvu koje je počinjeno u nekom caffè baru.

Prilikom sastavljanja upitnika potrebno je voditi brigu o njegovoj opširnosti. Upitnik ne smije biti preopširan, ali uz opća pitanja kao što su primjerice, osobni podatci, podatci o ukućanima, podatci gdje se osoba nalazila u vrijeme počinjenja ubojstva mora sadržavati sva specifična pitanja vezana uz konkretno počinjeno ubojstvo.

Obzirom da je obrada terena dinamična kategorija postoji mogućnost

da će se s vremenom pojedina pitanja izbaciti iz upitnika ili će se zamijeniti novim ukoliko se dođe do nekih novih okolnosti koje je potrebno pitati građane. Primjerice, ukoliko nam nedostaje identitet jedne osobe koja je *tempore criminis* bila u caffe baru preko puta mjesta ubojstva takvo pitanje biti će dio upitnika sve dok se ne utvrdi njezin identitet, a nakon toga to pitanje postaje suvišno. Ili primjerice, ako se prikupljanjem obavijesti od građana došlo do saznanja da se u blizini mjesta počinjenja ubojstva šetala starija osoba sa štapom, za sada nepoznatog identiteta, onda će se po saznanju takve činjenice, takvo pitanje uvrstiti u upitnik.

Radi stjecanja boljeg uvida koja bi pitanja trebao sadržavati upitnik za prikupljanje obavijesti od građana nakon počinjenog ubojstva prikazan je primjer izmišljenog događaj temeljem kojega je sastavljen upitnik.

Primjer:

ubojstvo je počinjeno 1. siječnja 2016. godine oko 19,50 sati na način da je više nepoznatih počinitelja uporabom vatrenog oružja sa motocikla i iz osobnog automobila usmrtilo žrtvu. Nakon počinjenog ubojstva policijski službenici na mjestu događaja utvrdili su kako se žrtva neposredno prije ubojstva nalazila u športsko rekreacionom centru, u koji je odlazila određene dane u tjednu, te je po njegovom zatvaranju izašla na ulicu gdje je usmrćena preko puta jednog caffe bara. S obzirom na identitet žrtve i način počinjenja utvrđeno je da se radi o dobro organiziranom i pripremanom ubojstvu.

Upitnik sastavljen za ovaj događaj osim općih pitanja trebao bi sadržavati i specifična pitanja pomoću kojih se želi doći do podataka o eventualnim svjedocima, odnosno osobama koje su bile u športsko rekreacionom centru do zatvaranja, o osobama koje su bile u caffe baru *ante* i *tempore criminis*, o kretanju počinitelja *ante* i *post delictum* te o eventualnim drugim svjedocima događaja.

U navedenom primjeru upitnika uz pojedino pitanje, u zagradama, navedeni su kratki podsjetnici na koje dodatne okolnosti policijski službenici trebaju dobiti odgovore u slučaju pozitivnog odgovora na osnovno pitanje. Na taj način dodatno se olakšava rad policijskim službenicima te se dobivaju potpuniji odgovori građana koje će se u kasnijoj fazi analizirati od strane voditelj obrade terena.

DATUM:
POLICIJSKA POSTAJA:
IME I PREZIME POLICIJSKOG SLUŽBENIKA:
KONTAKT TELEFON:

IME:
PREZIME:
DATUM I GODINA ROĐENJA:
ADRESA PREBIVALIŠTA:
ADRESA BORAVIŠTA:
KONTAKT TELEFON:

1. Tko sve živi u Vašem kućanstvu (ime i prezime, kontakt telefon)?

2. Je li netko u zadnjih nekoliko mjeseci doselio (ako da – ime i prezime, kontakt telefon, kada, okolnosti doseljenja)?

3. Je li netko u zadnjih nekoliko mjeseci odselio (ako da – ime i prezime, kontakt telefon, kada, okolnosti odlaska)?

4. Da li na adresi stanovanja imate nadzorne kamere (ako da - da li su u funkciji, tko ih održava – kontakt telefon, koliko se čuva snimka, područje koje pokriva)? Da li netko u Vašoj blizini posjeduje nadzorne kamere (ako da – ime i prezime i kontakt telefon)?

5. Da li imate kućnog ljubimca (ako da – vrijeme i mjesto izvođenja u šetnju)?

6. Da li netko u Vašoj blizini svakodnevno izvodi u šetnju kućnog ljubimca (ako da – vrijeme, ime i prezime, kontakt telefon)?

7. Da li ste u posljednje vrijeme oko svoje adrese stanovanja zamijetili nešto neuobičajeno (ako da – što - npr. vozila, osobe koje se tamo ne viđaju)?

8. Da li ste 1.01.2016. godine zamijetili ili čuli nešto neuobičajeno (ako da – što neuobičajeno, što se dalje događalo)?

9. Gdje ste se nalazili 1.01.2016. godine u vremenu od 19,00 sati do 20,30 sati, a gdje su se nalazili Vaši ukućani? Tko to može potvrditi?

10. Je li Vam je 1.01.2016. godine u poslijepodnevnim satima netko bio u posjeti (ako – da, ime i prezime, kontakt telefon, vrijeme i razlog posjete)?

11. Da li Vam je poznato što se dogodilo 1.01.2016. godine u večernjim satima? (ako da - od kuda, poznavanje žrtve)?

12. Da li ste 1.01.2016. godine zamijetili kakva vozila (npr. automobile i motocikle, ako da - gdje, u koliko sati, marka, model, boja, reg. oznaka, smjer kretanja, broj osoba, opis osoba – odjeća, u koliko navrata, ranije zamjećivanje, gdje i kada)?

13. Da li Vam je poznato tko odlazi u športsko rekreacioni centar (pogotovo u večernjim satima, ako da – ime i prezime, kontakt telefon)?

14. Da li Vi odlazite u športsko rekreacioni centar (ako da – u kojem vremenu) i da li ste u posljednje vrijeme u blizini primijetili Vama nepoznate osobe, osobna vozila, motocikle (ako da – kada i opis)?

15. Jeste li 1.01.2016. godine u večernjim satima bili u športsko rekreacionom centru (ako da – smjer kretanja u dolasku i odlasku, način dolaska (npr. pješice ili vozilom – kojim), sam ili u društvu s nekim (ako da - ime i prezime, kontakt telefon), susretanje s drugim osobama u dolasku i odlasku (ako da - ime i prezime, kontakt telefon), susretanje s drugim osobama u športsko rekreacionom centru (ako da - ime i prezime, kontakt telefon)?

16. Jeste li ste ispred ili u blizini športsko rekreacionog centra 1.01.2016. godine zamijetili parkirana vozila i motocikle (ako da – marka, boja, vlasnici - ime i prezime, kontakt telefon) i osobe koje uobičajeno ne vidite tamo (ako da – osobni opis)?

17. Što ste čuli nakon događaja od 01.01.2016. godine (npr. javni pogovor u trgovinama, caffè barovima i sl., ako da - od koga ime i prezime, kontakt telefon)?

18. Da li posjećujete caffè barove u svojem naselju (ako da – koje, tko još dolazi, zamjećivanje nepoznatih osoba u zadnjih nekoliko mjeseci (ako da - osobni opis), da li ih je još tko zamijetio (ako da – ime i prezime, kontakt telefon)?

Da li imate što za nadodati:

Slika 1: Primjer pitanja za upitnik iz izloženog primjera

4. Radnje nakon sastavljanja upitnika

Nakon što je sastavljen upitnik, a prije upućivanja policijskih službenika na teren potrebno je održati sastanak. Na tom sastanku voditelj obrade terena upoznati će policijske službenike sa počinjenim kaznenim djelom odnosno sa dotada prikupljenim činjenicama koje su im potrebne za prikupljanje obavijesti od građana. Kako policijski službenici koji prikupljaju obavijesti od građana vrlo često nisu ni bili na mjestu počinjenja ubojstva voditelj obrade terena na karti će pokazati točno mjesto kako bi dobili predodžbu gdje je ubojstvo počinjeno. Svi policijski službenici koji sudjeluju u prikupljanju obavijesti zajedno sa voditeljem obrade terena razmijenit će kontakt brojeve telefona.

Nakon toga će ih voditelj obrade terena upoznati sa strukturom i sadržajem sastavljenog upitnika te će im omogućiti postavljanje pitanja kako bi se otklonile i razjasnile eventualne nejasnoće. Izuzetno je važno da voditelj obrade terena policijskim službenicima ukaže da je prikupljanje obavijesti od građana iznimno važan segment kriminalističkog istraživanja koji zahtjeva profesionalno i odgovorno ponašanje policijskih službenika i da se u slučaju dodatnih i novonastalih nejasnoća mogu slobodno obratiti voditelju obrade terena.

Policijskim službenicima vrlo važno je ukazati da se jedan primjerak upitnik popunjava za jednu osobu i da je od građana potrebno dobiti odgovore na sva pitanja koja su sadržana u upitniku. Primjerice, ukoliko pojedino kućanstvo broji pet članova koji su zatečeni na adresi tada ih je potrebno, međusobno, fizički razdvojiti i za svaku osobu popuniti zaseban upitnik.

Potrebno je naglasiti da pozitivan odgovor na pojedino pitanje zahtjeva detaljnije obavijesti. Primjerice, ukoliko građanin pozitivno odgovori na pitanje „Da li netko u Vašoj blizini svakodnevno izvodi u šetnju kućnog ljubimca?“ u daljnjoj razradi tog pitanja policijski službenik treba pokušati dobiti detaljniji

podatke kao što su primjerice ime i prezime osobe, kontakt broj telefona, vrijeme izvođenja u šetnju.

Kako bi se olakšao rad policijskim službenicima u upitniku se kod svakog osnovnog pitanja, u zagradi, kao što je to navedeno u primjeru, mogu napisati kratki podsjetnici koje to okolnosti policijski službenici trebaju utvrditi u slučaju pozitivnog odgovora na pojedino pitanje. Naravno, da se policijski službenici u tim slučajevima ne bi trebali strogo držati eventualno navedenih kratkih podsjetnika već bi trebali pokazati samoinicijativnost i od osobe prikupiti sva saznanja vezana uz pojedino pitanje i razjasniti sve okolnosti ovisno o daljnjim odgovorima. Svaka razrada osnovnog pitanja također zahtjeva bilježenje odgovora u upitnik.

Važno je da policijski službenici svaki upitnik popunjavaju za vrijeme razgovara sa građaninom, a ne naknadno. Vrlo često zbog obuhvaćanja većeg broja građana tijekom jednog dana naknadno popunjavanje upitnika rezultira upisivanjem netočnih odgovora jer se najčešće policijski službenik više ne može sjetiti što mu je točno rekla pojedina osoba.

Na svako pitanje u upitniku mora se upisati određena konstatacija bilo da je ona pozitivna ili negativna. Primjerice, ukoliko pojedini građanin nešto nije vidio, čuo ili mu nešto nije poznato i to je potrebno konstatirati jer su i negativne konstatacije vrlo važne u kriminalističkom istraživanju. Isto tako ukoliko građani imaju nešto za dodati, a to nije sadržano kroz pitanja u upitniku obvezno se upisuje u za to predviđeni prostor na kraju upitnika.

U priručniku *Practice advice on house-to-house enquiries* (dostupno na: <http://library.college.police.uk/docs/APPref/house-to-house-enquiries.pdf>, 24) navodi se da policijski službenici koji provode obradu terena trebaju intervjuiranim osobama naglasiti važnost točnosti i istinitosti sadržaja koji iznose te da se upitnik mora ispuniti u prisutnosti intervjuirane osobe, a ne naknadno na temelju zapamćenih informacija.

U praksi, gotovo u svakom kriminalističkom istraživanju, pojavljuje se problem oko prikupljanja odnosno dobivanja odgovora na opća pitanja. Naime, često se događa da se pojedina opća pitanja postave samo jednom članu kućanstva, a naknadno se samo prepisuju u druge upitnike koji su popunjeni za ostale članove kućanstva ili se odgovor na to pitanje ostavlja prazan. Stoga je vrlo važno da voditelj obrade terena policijskim službenicima skrene pozornost da je u svakom upitniku potrebno upisati potpune identifikacijske podatke i sve kontakt brojeve telefona osobe od koje se prikupljaju obavijesti i da je svakom članu kućanstva nužno postaviti sva pitanja iako će odgovori na njih možda biti identični. Jedno od pitanja koje policijski službenici vrlo često postavljaju samo jednom članu obitelji je i pitanje: „Tko sve živi u Vašem kućanstvu?“. Na taj način može se dogoditi da pojedini član kućanstva nenamjerno ili namjerno izostavi neku osobu.

Naime, policijski službenici uvijek moraju imati na umu i mogućnost da će prikupljanjem obavijesti od građana obuhvatiti počinitelja ili nekog drugog sudionika ubojstva.

Posebno je potrebno napomenuti policijskim službenicima da ukoliko tijekom prikupljanja obavijesti obuhvate građane koji ima korisna saznanja o žrtvi, počinitelju ili samom kaznenom djelu odmah kontaktiraju voditelja obrade terena koji će organizirati obavljanje obavijesnog razgovora s tom osobom u službenim prostorijama. Takav način rada dodatno olakšava rad policijskim službenicima koji prikupljaju obavijesti od građana jer će obavljanje obavijesnog razgovora preuzeti specijalizirani policijski službenik za krvne delikte i on će sastaviti službenu zabilješku o obavljenom razgovoru.

Nakon što su policijski službenici upoznati sa sadržajem upitnika, date su im potrebne upute i razjašnjene su sve nejasnoće voditelj obrade terena policijske službenike podijelit će u parove.

Kao što je već rečeno, vrlo često zbog malog broja specijaliziranih policijskih službenika za krvne delikte i opsežnosti radnji prvog zahvata obavijesti od građana tijekom obrade terena prikupljaju formirani parovi policijskih službenika iz drugih ustrojstvenih jedinica odnosno različitih policijskih postaja. Primjerice, ukoliko je za obradu terena formiran tim od 8 policijskih službenika koji dolaze iz četiri različite policijske postaje voditelj obrade terena podijelit će policijske službenike u 4 para. Na voditelju obrade terena je procjena da li će te parove formirati na način da će oni biti sastavljeni od policijskih službenika iz iste policijske postaje ili ne.

Kako bi se što efikasnije i kvalitetnije prikupljale obavijesti od građana poželjno je da isti policijski službenici sudjeluju u prikupljanju obavijesti od građana tijekom obrade terena od početne pa sve do završne faze. Zadaća svakog para biti će određeno područje, primjerice parni brojevi jedne ulice, gdje će prikupljati obavijesti od građana sve dok ne obuhvate sve osobe. Kada završe sa određenim dijelom ulice, ukoliko bude potrebe, voditelj obrade terena može te policijske službenike pridružiti jednom od parova, ukoliko je tom paru potrebna pomoći ili im može dodijeliti dio neke nove ulice.

Potom će voditelj obrade terena svakom paru podijeliti određeni broj upitnika i iz informacijskog sustava MUP-a ispis stanara pojedinih kućnih brojeva. Ukoliko na pojedinim adresama stanuju osobe koje su od ranije evidentirane u evidencijama MUP-a s tim će upoznati policijske službenike.

Na kraju dana, po povratku policijskih službenika s obrade terena voditelj će ponovno održati kratki sastanak tijekom kojega će se rezimirati što je napravljeno toga dana, a potom će policijski službenici predati popunjene upitnike.

Slijedećeg dana policijski službenici nastavljaju s prikupljanjem obavijesti tamo gdje su zastali prethodnog dana, a voditelj obrade terena, prije ponovnog izlaska na teren, održat će s njima kratak sastanak.

Na sastanku upoznati će policijske službenike sa eventualnim novim saznanjima bitnim za prikupljanje obavijesti od građana te podijeliti nove upitnike za popunjavanje.

5. Zaključak

Praktična iskustva obrade terena ubojstva, bez korištenja upitnika, pokazala su kako vrlo često dolazi do velikog i nepotrebnog gubitka vremena, resursa, ponavljanja istih radnji i nenadoknadivih propusta. Najveći propusti očituju kroz izostanak postavljanja relevantnih pitanja građanima što u konačnici rezultira gubitkom vrlo vrijednih informacija. U praksi pokazalo se da se korištenjem upitnika izbjegava većina ovih propusta.

Osim što se u praktičnom smislu izbjegavaju pojedini propusti, korištenjem upitnika policijskim službenicima se na određeni način olakšava prikupljanje obavijesti od građana. Sastavljanje kvalitetnog upitnika zahtijeva i veću angažiranost voditelja kriminalističkog istraživanja, ali i voditelja obrade terena. Ukoliko je upitnik kvalitetno sastavljen (sadrži sva potrebna pitanja) razgovor s građanima značajno je pojednostavljen.

Praktično iskustvo pokazalo je da su policijski službenici na taj način više motivirani za rad pogotovo ukoliko se uzme u obzir da po povratku u službene prostorije ne moraju sastavljati izvješća ili službene zabilješke o obavljenim obavijesnim razgovorima što im je u praksi, nakon iscrpnog dana, predstavljalo dodatno opterećenje. Službene zabilješke o obavljenim obavijesnim razgovorima nije potrebno sastavljati jer su policijski službenici upućeni da u slučajevima korisnih saznanja o ubojstvu, počinitelju i žrtvi odmah kontaktiraju voditelja obrade terena koji će organizirati daljnje postupanje prema takvom građaninu pa stoga policijski službenici koji sudjeluju o obradi terena neće detaljno razgovarati s takvom osobom već će takvu osobu samo evidentirati kroz upitnik. S druge strane, izvješća nije potrebno sastavljati jer su popunjavani upitnici. Naime, kod sastavljanja izvješća, praktično iskustvo u slučajevima ne korištenja upitnika, pokazalo je da su policijski službenici po povratku u službene prostorije često sastavljali izvješća u kojima su bili pobrojani osnovni identifikacijski podatci građana često bez navođenja kontakt brojeva telefona sa najčešćim konstatacijama da osobe nemaju korisnih saznanja. Na takav način uvijek je ostajalo otvoreno pitanje da li su i što su policijski službenici građane uopće pitali.

Stoga, neke od prednosti korištenja upitnika su:

- jasnije definirane zadaće policijskih službenika,
- dobivanje odgovora na pitanja od značaja za kriminalističko istraživanje,
- obuhvaćanje većeg broja građana u kraćem vremenu,
- sprječavanje nepotrebnog, višekratnog inkomodiranja građana,
- sprječavanje nepotrebnog gubitka vremena i ljudskih resursa,

- nepotrebnost izrade dodatnih pismena što je često povezano s određenim tehničkim problemima npr. nedostatak računala, daktilografa,
- bolja organiziranost i veća preglednost obavljenih zadataka i zadataka koje je potrebno obaviti.

Za kvalitetno prikupljanje obavijesti pomoću upitnika osim profesionalnosti, savjesnosti i motiviranosti svakog policijskog službenika koji neposredno prikupljaju obavijesti od građana od iznimnog je značaja dobra sposobnost organizacije, pripremljenost, savjesnost i motiviranost voditelja kriminalističkog istraživanja, ali i voditelja obrade terena. Naime, ukoliko upitnik ne sadrži sva potrebna pitanja, ako voditelj obrade terena policijske službenike detaljno ne upozna sa sadržajem upitnika i načinom rada te ako s njima ne razjasni sve nejasnoće onda ni korištenje upitnika neće pomoći u kvalitetnom prikupljanju obavijesti od građana.

Međutim, s obzirom da se i u praksi pokazala velika prednosti korištenja upitnika, sastavljanje i korištenje upitnika tijekom obrade terena trebalo bi postati standard svakog kriminalističkog istraživanja kaznenog djela ubojstva.

LITERATURA

1. Gluščić, S., Veić, P. (2015). Zakon o policijskim poslovima i ovlastima Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb.
2. Modly, D., Šuperina, M., Korajlić, N. (2008). Rječnik kriminalistike. Strukovna udruga kriminalista, Zagreb.
3. Pavliček, J. (2013). Kriminalistički intervju. Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb.
4. Pavliček, J. (2015). Krvni delikti. Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb.
5. Pavliček, J. (2009). Obrada terena kod ubojstva. Policija i sigurnost. 18 (2), str. 188-201.
6. Practice advice on house-to-house enquiries, posljednji put posjećeno 30.08.2016. godine, dostupno na: <http://library.college.police.uk/docs/APPref/house-to-house-enquiries.pdf>.
7. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika. Narodne novine, urednički pročišćeni tekst, broj: 89/10,76/15.
8. Zakon o kaznenom postupku. Narodne novine, broj: 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14.
9. Pavlović, Š. (2014). Zakon o kaznenom postupku, 2. izdanje, Rijeka.
10. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima. Narodne novine, broj: 76/09, 92/14.

SUMMARY:

Practical aspects of applying questionnaires in house-to-house homicide investigations

One of the important and priority strategical directions of each criminal investigation of homicide are house-to-house enquiries. After identifying the scene of homicide and collecting basic information, a house-to-house enquiry plan is drafted. Whether house-to-house enquiries will be conducted at only one or at several locations, depends on several factors (e.g. the movement of the victim and the offender ante delictum, the offender's movement post delictum, where the instrumentality of the crime was found, etc.). One of the purposes of house-to-house enquires conducted in the immediate and wide area of the crime scene is to find citizens who might provide police officers with useful information on the crime or the offender, the victim, the dynamics of the incident itself as well as on other criminally and legally relevant facts. Before starting house-to-house enquiries, the head investigating officer and head house-to-house officer prepare a questionnaire to be used by police officers during house-to-house enquiries. Although a questionnaire is a well known method, in practice, it is used very rarely, if ever. Practical experience with house-to-house homicide investigations has shown that not using a questionnaire very often results in major and unnecessary loss of time, resources, as well as in repetitive actions and irrecoverable omissions. The major omission refers to the failure to ask the citizens the relevant questions which, in the end, results in the lack of very valuable information. If the head house-to-house officer is well organized and prepares a questionnaire, such deficiencies can be easily avoided. Therefore, a questionnaire, as a criminal investigation method, should definitely be used in all house-to-house enquiries. This paper will demonstrate the practical experience with using questionnaires in house-to-house enquiries in order to show both the advantages of this method of work and the disadvantages of not using a questionnaire.

Key words: *house-to-house enquiries, questionnaire, murder.*